

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בהדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

גליון 61

פר' שלח (בחול"ל) תשפ"ג

אם חפץ בנו ה' כו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש. הוא למותר שהרי גם המרגלים לא כיחשו זה. אפשר שבאו להכחיש דברי המרגלים ש"ארץ אוכלת יושביה היא". ובתענית ח': איתא בימי רבי שמואל בר נחמני היה כפנא ומותנא, אמרו היכי נעביד ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר כו', אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב.

וזה רצה, "ארץ אשר היא" עכשיו "זבת חלב ודבש", אם כן ודאי אינה ארץ משכלת.

ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים. פירש רש"י הענן ירד שם. יראה כי סיפר הכתוב כי אחר שנתגלה הענן, וכבר ידעו כי הענן קיבל חיציים ובליסטראות של מצרים (רש"י שמות יד, יט), על כן בודאי בא לקבל האבנים שאמרו לרגום אותם. לכן נמנעו כי לא תעלה בידם מחשבת הרגימה. ובמדד רבה (טז, כא) על פסוק זה איתא מלמד שהיו זורקין אבנים והענן מקבלן.

אכנו בדבר ואוריחנו כו'. פירש רש"י ואם תאמר מה אעשה לשבועת האבות "ואעשה אותך לגוי גדול" שאתה מזרעם. והקשה בשפתי חכמים גבי העגל בפרשת כי תשא כתיב נמי "ואעשה אותך לגוי גדול", ופירש רש"י שם שהשיב משה אם כסא של שלוש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך קל וחומר לכסא של רגל אחת.

ונראה ליישב כי עכשיו לא היתה תשובה זו. כי ידוע שהכל תלוי, אם יש איזה זכות לכנענים המגין עליהם צריך שיהיה זכות ישראל יותר לבטל זכותם. והנה בשעת העגל עדיין היה להם זכות שהיה איוב עדיין קיים, אם כן יש לומר שלפי גודל זכותו שהגין עליהם צריך שיהיה זכות ישראל לבטל והשתא שם הקושיא שפיר, כיון שאין שינוי בזכות הכנענים כשהיה של שלוש רגלים אף על פי כן לא הועיל לבטל זכותו, כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה.

וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל וגו' ויספרו לו ויאמרו באנו לו וגו' אפס כי עז העם היושב בארץ. פתח ברבים, וסיים "ויספרו לו ויאמרו" בלשון יחיד. ויראה שעמקו מחשבותם להוציא דיבה. כי השבח אמרו בפני כל, אבל מה שהוא לגנאי עשו עצמן כמעלימים וכאילו אינם רוצים לגלות להמון עם. ובאמת מרמה בלבם שירגישו העם במה שמשמרים עצמם לפרסם, יובן ממילא שהוא גנאי לדבר כאילו עשו לאהבת משה שלא לפרסם.

וכן דרך בעלי לשון הרע שמראין כאילו אין חפצים לדבר בגנאי ועל ידי זה יוכרו הדברים יותר לאמת. לכן "ויספרו לו" לבד שלא ישמעו כולם, ומזה שפטו שבוודאי יש דברים שבסתר שלא גילו רק למשה וימס לבבם ביותר.

ולכן אחר זה, "ויהס כלב את העם אל משה", שעל ידי שדיברו המרגלים אל משה ביחוד הרגישו שיש איזה הוצאת דיבה וגנות, לזה עשה כלב בהיפוך והשתיקן שישמעו מה שידבר אל משה.

עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסים והאמורי יושב בהר כו'. יראה שזה גם כן הוצאת דיבה. היות כי הנגב היה גרוע שבארץ ישראל וכמו שדרשו "עלו זה בנגב" עי' ברש"י. ודרך העולם שיתן כל אחד עינו בשל חבירו אם הוא חלק טוב ממה שיש לו, אם כן אחר שעמלק יושב בארץ הגרוע, אם כן אחר שיתר הכנענים יושבים במבחר יותר, זה יורה שהם חזקים מעמלק עד שירא ללחום בם. אם כן אחר שנתיראו מעמלק כל שכן שיש להם לירא מיתר העם הזה אשר שם, אם עמלק ירא ללחום בם, וכבר נכוו בעמלק, והורו להם שעל כרחק שאר הכנענים גם להם כח וגבורה כמו עמלק.

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. יראה על פי מה שאיתא בזוהר (פקודי רס"ו). שהמקלל עצמו בחמתו הסטרא אחרא מזומן לקבל הקללה ההיא ומקטרג עד שתקוים הקללה בו.

ואלו גם כן במה שנשאו את קולם וביקשו המות לא טוב עשו וזהו "ויתנו את קולם", כי קולם ניתן למקטרג לקבל שיהיה להם למזכרת עוון שיקוים אשר דיברו כאשר הוכיח הסוף.

אבל עכשיו "סר צלם מעליהם" ופירש רש"י כשרים שבהם מתו שכבר מת איוב, יש לומר דסגי בכסא של רגל אחד.

ומה שלא יועיל לישראל הוא משום שחטאו בזה עצמו במה שהיה לטובתם ואמרו "ארץ אוכלת יושביה היא" ופירש רש"י בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו. ואיתא מכות י"א: מי שהרג כהן גדול לא היה לו כפרה עולמית לפי שחטא במכפר אם כן יש לומר גם כן כאן, לפי שחטאו באותו דבר אשר ה' חשבה לטובה שבוה חטאו ואמרו "ארץ אוכלת יושביה היא" לכן לא הועיל להם זכות זה שמתו הכשרים, שהרי בזו חטאו וגדול עונם מנשוא.

אבל משה יכול לעמוד בכסא של רגל אחד אחר שמתו הכשרים, אבל מה שאין כן אלו שחטאו בזה והיה להם למזכיר עוון אין קטיגור נעשה סניגור.

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום לשנה יום לשנה תשא את עוונותיכם. כפל "יום לשנה", אפשר כמו שכתבו התוס' ב"ב קכ"א. ד"ה יום דשנה אחרונה מחלו להם. לכן "יום לשנה תשא", שהוא משמש ב' לשונות, לשון סליחה כמו "נושא עוון" (לעיל פסוק יח) ולשון נשיאת חטא כמו "חטאם ישאו" (ויקרא כ, כ). לזה רמז "יום אחד" תשמש הנשיאה בסליחה.

דבר אל בני ישראל כו' ועשו להם ציצית. כאפשר שזכר דיבור ואמירה, כי התוס' ב"ב ע"ד. פלפלו אם מתים עושים להם ציצית, וכתבו אעובדא דרבה בר חנה דחזי מתי מדבר ופסק חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו שם, וכתבו משמע הכא שיש ציצית למתים, ויש לדחות שהיו נכנסין מחיים בקבר עיין שם.

לכן אמר 'דיבור' שהוא קשה (רש"י לעיל יב, א) ו'אמירה' שהיא רכה (רש"י שמות יט, ג). שציצית שלהם יהיו לדורות עולם אחר שנכנסו חיים לקברים.

סופי תיבות ציצית' על' כנפי' בגדיהם' לדורותם', למתים.

וראייתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים כו'. כבר אמרו חז"ל ראייה מביאה לידי זכירה. והפסוקים אין להם מובן. וגם קשה מה ענין יציאת מצרים לציצית.

אמנם יובן הכל ע"פ הקדמה, כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומיד שחשב לעשותה נחשב לו מעשה הטוב, לא כן במחשבה רעה.

וכבר ביארת זאת ההקדמה עפ"מ"ש מהרש"א באגדות על אמרם, נמנו וגמרו טוב שלא נברא משנברא, ופירש מהרש"א לפי שמנו העשין רמ"ח שלא היה אפשר לקיימם מבלי שיברא האדם, ולא תעשה שס"ה שהיו מתקיימין בהעדר הבריאה. נמצא שעל ידי הבריאה יכין לו לקיים העשין. אך קרוב להפסד שס"ה לא תעשין שיוכל לעבור בפועל, לכן טוב שלא נברא.

ומתריצין העולם דמ"מ הוא יתברך צדיק בכל דרכיו כי אם נמנה גם המחשבות הרי עשין כפולים יתרים על לא תעשה. ועל זה אמר "וראייתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", רצה לומר שע"י זכירה לחוד נחשב לכם כמעשה ומשעת זכירה שעולה במחשבה כבר נחשבת המצוה.

ואולם בעבירה עיקר העבירה ש"לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", שהמחשבה מעצמה לא תחשב לחטא, כי אם המעשה מה שאתם זונים אחרי ההרהור בלבבכם וראיות עיניכם כמ"ש חז"ל עינא וליבא תרי סרסורי בחטאתה נינהו, כי העיין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים, ע"כ תזהרו ממהשבות זרות "למען תזכרו את כל מצותי", ר"ל במה שפונה לבו מלהרהר בעבירת אף שאין ההרהור נחשב לחטא מ"מ הפסיד מחשבת התורה שהיא מצטרפת למעשה.

ולכן אמר שראוי לכם להרחיק ההרהור "למען תזכרו" ענין המצות "ועשיתם את כל מצותי" ר"ל שזכרון המצות נמי חשוב כמעשה, ומיד בשעת זכירה נחשב למצות ה' אשר עשה, וזכרון המצות לקדש המחשבה גורם קדושה "והייתם קדושים לאלקיכם".

ואמר ראייה לזה, כי כבר אמר במדרש "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים" כי הוא ית' פדאם בזכות קבלת התורה שיקבלו התורה, ואף שגלוי לפניו שיעשו את העגל לא הביט הוא ית' רק במעשה הטוב אשר עשו אף קודם עשייה, הרי הפליא חסדו עליהם לחשוב עליהם מחשבת מצוה שעתידי לעשות. וא"כ ממילא כש"תזכרו" הרי הוא כאילו "עשיתם את כל מצותי" משעת זכירה, והראיה "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", בשביל העתיד "להיות לכם לאלקים", הרי שהזכות עושה פירות אף לעתיד כ"ש שיחשוב לכם הזכות משעת זכירה.

(דרשות מהרא"ל לשיבת תשובה)

והיה לכם לציצית. אפשר שירמוז כי בדורות אחרונים נגזו התכלת ובוודאי תולה בכשרון הדור. לכן רמז שיראו שלא יאבדו בחינה זו, כ"א יהיה לכם לציצית, כי התכלת יש לה מעלה כמ"ש חז"ל ראייה מביאה לידי זכירה, וא"כ בוודאי אבוד בחינה זו היא ממעטת הזכירה ויראה שיש בביטולה מצוה זו הקדושה, לכן אמר הלאו שלפי מעשיכם ימשך לדורותם.

לכן אמר "והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם כו' למען תזכרו ועשיתם", כי אם תזהרו בתכלת לא יאבד מכם ולעולם תזכרו כי לא תלקח מכם אותה בחינה כאשר באמת בעון הדור נאבדה בחינה זו של תכלת.